Jalkaväkirykmentti 50:n taival jatkosodan hyökkäysvaiheessa

Rykmentti perustetaan

Kesällä 1941 saivat Keski-Suomen miehetkin jälleen pukeutua harmaisiin, [redacted] suursodan merkit olivat kaikille selvät. Talvisodassa keskisuomalaiset olivat taistelleet Taipaleella, jossa olivat [redacted] torjuneet vihollisen voimakkaat hyökkäykset.

Perustetun JR 50:n miehet olivat nykyisen Keski-Suomen läänin (perustettu 1960) pohjoisosasta: E/JR 50 perustettiin Suolahdessa pitäjän miehistä, I/JR 50 Saarijärvellä Saarijärven ja Pylkönmäen reserviläisistä, II/JR 50 Viitasaarella Viitasaaren sekä Pihtiputaan miehistä ja III/JR 50 Suolahdessa Konginkankaan, Konneveden sekä Sumiaisten reserviläisistä. Rykmentin krh- ja tykkikomppania perustettiin Karstulassa pitäjän omista miehistä. JR 50:n komentajaksi määrättiin jääkäriverstiluutnantti Y.I.N. Nahi.

JR 50 tulisi kuulumaan JR 8:n ja JR 29:n ohella eversti "Kylmä-Kalle" Heiskasen johtamaan 11.Divisioonaan. Divisioonan rykmenttien keski-ikä oli vanhin JR 29:ssä, sitten JR 50:ssä JR 8:n ollessa ylivoimaisesti nuorin kahden varusmiespataljoonansa ansiosta. 11.DE:n rungon muodosti Keski-Pohjanmaan sotilaslääninesikunnan henkilöstö, jota täydennettiin Sisä-Suomen sekä Helsingin [redacted] reservinupseereilla. JR 50:n ensimmäinen liikekannallepanopäivä oli 18.6.1941.

Juhannuksen aikaan JR 50 siirrettiin junakuljetuksin Pohjois-Karjalaan tulevalle ryhmitysalueelleen. 11.Divisioona, johon rykmentti kuului, oli osa kenraalimajuri Paavo Talvelan VI Armeijakuntaa, joka puolestaan kuului kenraaliluutnantti A.E.Heinrichsin Karjalan Armeijaan.

Hyökkäykseen

Karjalan Armeija aloitti suurhyökkäyksensä 10.7.1941. JR 50 osallistui taisteluihin seuraavana päivänä, mutta vasta seuraavana päivänä

pääsi sen hyökkäys käyntiin koko voimallaan. Rykmentti hyökkäsi Jänisjärven pohjoispuolisessa maastossa.

JR 50 taisteli kolmen päivän ajan Laajan-Prolanvaaran maastossa kärsien suurehkoja tappioita. Taistelut olivat kiivaat vihollisen puolustautuessa odotettua sitkeämmin. Voidaan sanoa, että tämä rykmentin tulikaste epäonnistui jossain määrin. Syitä on monia: maasto oli puolustajalle erittäin edullista. VI armeijakunnan komentaja kenraalimajuri Talvela pitikin aluetta "vaikeimpana hyökätä Suomessa". Lisäksi oli vihollinen rakentanut alueelle vahvat puolustusasemat välirauhan aikana ja puolustautui [redacted] erittäin sitkeästi. Jalkaväen ja tykistön yhteistoiminnassa esiintyi pahoja häiriöitä lähinnä alkukankeuden ja yhteyksien katkeamisen vuoksi.

[redacted]

Kenraalimajuri Talvelan ja JR 50:n komentajan everstiluutnantti Nahin välillä oli tiettyä jännitystä. Talvela ei ollut tyytyväinen Nahin johtamistyyliin, vaan vaati luonteensa mukaisesti rämäkämpiä otteita. Nahi ei johtanut rykmenttiään kovinkaan aktiivisesti ja komentopaikka oli usein suhteellisen kaukana etulinjasta. Lisäksi alkukankeudesta johtuva yhteyksien katkeilu haittasi johtamista, mikä seikka olisi tietenkin ainakin osittain korjautunut siirtymällä eteen. Jänisjokilinjalla Nahi siirrettiin muihin tehtäviin. Talvelan alaisuudessa

[redacted] vaihdokset [redacted] jankkajen johdossa eivät olleet mitenkään tavattomia, siirsipä hän erään divisioonan komentajankin "erikoistehtäviin". Kenraali vaati alaisiltaan paljon.

JR 50:n komentajaksi määrättiin majuri M.J.Aho, josta sodan aikana tuli yksi neljästä kaksinkertaisesta Mannerheim-ristin ritarista. Avoimeksi kysymykseksi jää, olisiko Aho pystynyt johtamaan rykmenttiä paremmin vaikeissa alkutaisteluissa.

Ennen taisteluiden alkua oli JR 50:stä mudostettu kaksi pienehköä taisteluosastoa, osastot Nousiainen sekä Riekko. Ne taistelivat idem-

pänä vihollisen selustassa. Näiden taisteluosastojen toimintaan oli [redacted].Talvela erittäin tyytyväinen.

Jänisjärven pohjoispuolisten taisteluiden jälkeen rykmentti siirtyi siis varmistustehtäviin Jänisjoikilinjalle joen itäpuolelle. Tämä vaihe oli miehille hyvin tarpeelista "suoranaista lepoa".

Salamasotaa Hyrsylän mutkassa

JR 50 siirrettiin jokilinjalta Itä-Karjalaan talvisodasta kuuluisan Hyrsylän mutkan eteläpuoliseen maastoon. "Ulkomaille"rykmentti siirtyi yön 25.7. kuluessa. JR 50 kuului [redacted] kenraalimajuri Hägglundin johtamaan VII AK:aan. tästä alkaen

Siirtymisvaihe oli miehille rauhallista aikaa, koska rykmentti ei osallistunut taisteluihin noin kolmeen viikkoon. Se oli eräänlaista kesälomaa, jota tuskin monellakaan olisi ollut mahdollista viettää rauhan ajan töissä. Tämä lepo oli kuitenkin varsin paikallaan, sillä taisteluiden jälleen alettua rykmentin osalta ei se saisi mahdollisuutta pitempiaikaiseen lapoon vasta kuin Petroskoin valtauksen jälkeen.

Tiistaina elokuun 19.pnä JR 50 aloitti hyökkäyksensä etelästä Hyrsylän mutkaan. Rykmenttiä komensi uusi komentaja majuri Aho. Aluksi taistelu näytti johtavan epäonnistumiseen, sillä tavoitteina olevia Suojoen strategisesti tärkeitä siltoja ei näytettykään saatavan ehjänä suomalaisten haltuun. Tilanne näytti välillä vakavalta, mutta sitten JR 50 laittoi "ison vaihteen päälle", valtasi sillat (ehjinä) ja eteni huimaa vauhtia luoteeseen kohti Suvilahden kirkonkylää. Tästä vaiheesta oli eikaisartikkeli lehtemme numerossa 8/1983.

Suvilahden läheisyyteen saavuttuaan rykmentti joutui torjumaan useita vihollisen rajuja hyökkäyksiä, sillä lännempänä olevat vihollisvoimat olivat jäämässä mottiin. Ulosmurtautumisyritykset torjuttiin vihollisille raskain tappioin. Yksi vihollispanssari murtautui rintaman läpi ampumakyvyttömänä hurjaa vauhtia ajaen. Se ajoi suomalaisten selustaan rikkoen kaikki ajoneuvot ajaen niiden yli. Erääs-

sä autossa nukkui esikunnan lähetti, majuri Ahon poika, mutta hän selvisi rytäkästä pelkällä säikähdyksellä. Lopulta panssari tuhottiin ja sen miehistö tuhottiin Suojoen hiekkatörmälle.

Suvilahdessa olivat vihollisen hyökkäilyt loppuneet ja vihollinen kärsi musertavan tappion. Vain muutama vastustaja ehti paeta Suvilahden eteläpuolisille soille. Suvilahdessa JR 50 sai yhteyden tällä rintamaosalla taistelleihin saksalaisen JR 310:n joukkoihin. Vielä oli aseveljeys lämmin, sillä joukkojen kohtaaminen herätti suurta riemua molemmissa osapuolissa.

JR 50:n toiminta Hyrsylän mutkan valtauksessa oli ollut niin ripeää [redacted], että armeijakunnan komentaja [redacted] antoi rykmentille eri[redacted]tyisen [redacted]kiitas-maininnan.

Läpimurto Sotjärven-Säämäjärven kannaksella

Suvilahdesta JR 50 siirrettiin heti Sotjärven-Säämäjärven kannaksen luoteisosaan tehtävänään hyökätä painopistesuunnassa kannaksen pohjoisosassa. Vihollista oli harhautettu jättämällä kannaksen pohjoisosa rauhaan. Nyt oli tarkoitus yllättää vihollinen voimakkaalla iskulla ja ottaa tärkeä kannas suomalaisten haltuun.

Hyökkäys Säämäjärven rannalla ollutta Kurmoilan kylää vastaan alkoi aamuhämärässä maanantaina 25.8. Aluksi teki vihollinen voimakasta vastarintaa, mutta sitten JR 50 iski sen puolustuksen "saranoiltaan" ja vihollisen nopea takaa-ajo alkoi. Vihollinen ei pystynyt järjestyneeseen vastarintaan vasta kuin Jessoilan kylässä kannaksen puolivälissä.

Etelämpänä hyökänneet rykmentin osat eivät kohdanneet minkäänlaista vastarintaa, vaan ne pääsivät iskemään vihollisen selustaan. Hyökkäys oli onnistunut niin hyvin, että kannas oli asiallisesti murrettu jo ensimmäisen hyökkäyspäivän iltana.

Seuraavina päivinä käytiin Jessoilan itäpuolisilla harjanteilla hurja-taistelu. Vihollisen vastarinta murtui, vaikka se puolustautui erittäin edulli-

sessa maastossa. Lisäksi sillä oli käytettävänään raskaita panssareita, joihin suomalaisten [redacted]aseet eivät tehonneet. [redacted] Rintamaan oli hilattu suorasuuntaustykki tehtävänään tuhota mainitut panssarit. Syntyneessä panssarin ja tykin välisessä kaksintaistelussa veti panssari tällä kertaa pitemmän korren; se ampui tykin [redacted] kerajalle ja kävi vetämässä sen omalle puolelleen suomalaisten voimatta sitä estää.

JR 50:n hyökkäys alkoi kuitenkin edistyä. Hyökkäys Alekan kylään onnistui osin koukaten soita myöten vihollisen vasempaan sivustaan. Kun syntyneet motit oli tuhottu, oli syyskuun 1.pnä koko kannas suomalaisten hallussa ja vihollinen kärsinyt vakavan tappion.

Ylemmissä johtoportaissa lienee jo tässä vaiheessa alettu kiinnittää suurempaa huomiota JR 50:n taistelukykyyn sekä [redacted]majuri Ahon johtamistaitoon. Hyökkäysvaiheen edetessä alettiinkiin rykmenttiä käyttää yleensä tärkeimmissä paikoissa.

Prääsän valtaus

Läpimurtotaistelun jälkeen JR 50 siirrettiin valtaamaan tärkeää [redacted] Prääsän kylää ja maantiesolmua. Aluksi oli kuitenkin vallattava Kindasovo[redacted] kylä ja ylitettävä Suojujoki.

Keskiviikkona 3.9. JR 50 hyökkäsi korpia myöten tallaten vihollisen selustaan Kindasovon-Säämäjärven maantielle. Päästyään vastarinnatta maantielle törmäsi JR 50 tiellä juuri liikkeellä olleeseen vihollisrykmenttiin. Syntyneessä kohtaamistaistelussa vihollinen osin motitettiin osin se alkoi hitaasti perääntyä etelään. Motti tuhottiin seuraavana aamuna. Välillä se oli ollut paikka paikoin auki, mutta vihollinen ei huomannut käyttää tilaisuutta hyväkseen.

Vihollinen perääntyi Suojujoen eteläpuolelle ja aikoi asettua [redacted] siellä voimakkaaseen vastarintaan, mutta ennenkuin se ehti tehdä mitään, suorittivat rykmentin osat uhkarohkean Suojujoen ylimenon ja ottivat vastarannalta tärkeän sillanpääaseman.

Nyt tuli ajankohtaiseksi Prääsän valtaaminen. Sillanpäätä laajennettiin vähitellen ja vihollinen oli pakotettu vetääntymään idemmäksi. Koska vihollinen puolustautui tien suunnassa sitkeästi, suunnattiin JR 50 jälleen koukkaukseen sen selustaan. Rykmentti eteni Suojujokea ja sen vartta pitkin Prääsän-Petroskoin valtatien pohjoispuolelle. Vihollinen oli juuri tämän mahdollisuuden huomioonottaen rakentanut laajan ansa- ja miinakentän. Myöhemmin sen todettiin olevan oikea kuolemankenttä haarallisine "suppiloineen" ja muine loukkuineen. Mutta kuin ihmeen kaupalla rykmentti haaraantui juuri ennen kenttään joutumistaan kahtia, ohitti sen hiuksen hienosti molemmilta laidoilta ja pääsi tielle vastarintaa kohtaamatta. Osin rykmentti miehitti vihollisen rakentamat asemat Prääsän pohjoispuolella, osin se asettui asemiin valtatiellä rintamasuunta Petroskoita kohti. Vihollinen oli jäänyt Prääsään mottiin. Sen raivokkaat hyökkäykset ulos motista torjuttiin ja tie oli lopulta niin täynnä tuhottua viholliskalustoa, että sillä liikkuminen oli mahdotonta. Tahollaan rykmentin osat torjuivat avustushyökkäykset Petroskoin suunnasta. Suomalaiset olivat jälleen saavuttaneet arvokkaan voiton.

Eteneminen Polovinaan

Tästä eteenpäin JR 50:n taistelu lähes pelkästään koukkauksia vihollisen selustaan ja sivustaan. Ennen hyökkäyksen jatkumista saivat miehet viettää muutaman päivän hyvin ansaittua lepoa.

Sunnuntaina 21.9. alotti rykmentti hyökkäyksen Matrossan kylään. JR 50 koukkasi korvessa jälleen samoten vihollisen vasemmaan sivustaan ja yllätti sen. Matrossaan hyökättiin selustasta ja lyhyen mutta kiivaan taistelun jälkeen oli kylä suomalaisten hallussa. Kylä olisi saattanut jäädä valtaamatta, jos isku ei oli-

si kohdistunut selustaan, sillä se oli muutettu todelliseksi linnoitukseksi satoine puolustuslaitteineen.

Aikaa ei ollut lepoon, vaan rykmentti suunnattiin kohti idempänä olevaa Polovinan kylää. Tällä kertaa ei vihollista yllätetty, vaan kylä jäi JR 50:n haltuun vasta sitkeiden taisteluiden jälkeen. Osa rykmentistä oli sitonut vihollisvoimia valtatien suunnassa hyökäten. Täällä suunnalla muodostettiin hetkeksi aikaa Taisteluosasto Lehtisaari. Muut rykmentin osat olivat iskeneet jälleen korpikoukkauksen jälkeen vihollisen vasempaan sivustaan. Oli keskiviikko 24.9.

Hyökkäysvaihe saatetaan loppuun

Yleistilanne ei taaskaan suonut jo väsyneelle rykmentille kaivattua lepoa. Hyökkäys jatkui kohti Vilgan kylää. Alussa joutui JR 50 ajoittain hajalle vihollisen tykistötulen osuessa eteneviin joukkoihin, mutta lopulta rykmentti valtatien suunnassa edeten ja sen molemmin puolin koukkaillen saapui Vilgan edustalle. Kylää yritettiin vallata, mutta pimeä ehti väliin ja hyökkäystoiminta keskeytettiin yön ajaksi. Yöllä viihdytti suomalainen kaiutinpropaganda vihollisia. Vihollinen tyhjensi kin Vilgan länsiosan ja aamulla 28.9 alkanut JR 50:n hyökkäys kohtasi vain pientä vastarintaa. Vilgaan oli jätetty vain heikko kuolemaan tuomittu viivytysosasto. Vihollinen vetäytyi tien suunnassa itää kohti. Tämän taisteluvaiheen aikana oli vihollisen ilmatoiminta erittäin aktiivista. Suomalaisten etulinja sai niskaansa ankaria pommituksia. Taempana tykistön asemissa kärsivät suomalaiset suurehkoja tappioita.

Nytkään ei jo erittäin väsynyt JR 50 ei saanut välttämätöntä lepoaikaa. Armeijalensta määräsi hyökkäyksen jakuvaksi tiistaina 30.9. aamulla. Petroskoi oli saatava suomalaisten haltuun ennen kuin vihollinen ehtisi saada lisävoimia.

JR 50 suunnattiin laajaan korpikoukkaukseen valtatien eteläpuolella tavoitteinaan Suolusmäen kylä ja sen tärkeät tienhaarat. Miehet rämpivät jälleen tiettömässä korvessa. Hyökkäys tienhaaramaastoon sujui varsin hyvin, vaikka vihollinen puolustautuikin paikka paikoin epätoivoisesti.

Tästä eteenpäin alkoiv at vastustajat luopua asemistaan helpohkosti, sillä Petroskoin kohtalo alkoi jo olla kaikille selvä: oli vain vuorokauden tai ehkä vain tuntien kysymys, milloin kaupunki joutusi suomalaisten käsiin. <EI PÄÄSTY PETROSKOIHIN>

Nopealla iskulla otti JR 50 haltuunsa Suolusmäen, joka oli neljän kilometrin päässä Itä-Karjalan pääkaupungista. Korkeimmilta Suolusmäen harjanteilta saattoi ehkä nähdä Äänisjärven laajan selän. Petroskoihin ei JR 50:n hyökkäystä jatkettu, vaan kaupungin valtasivat etelämpänä edenneet joukko-osastot keskiviikon aamuhämärässä 1.10.

Hyökkäysvaihe ei ollut vielä koko rykmentiltä päättynyt. Siitä muodostettiin pienehkö jääkäriosasto Jäntti . Sen ja eräiden rykmentille alistettujen osastojen tehtäväksi annettiin puhdistaa Petroskoin pohjoispuolella oleva niemi vihollisista.

Aluksi operaatio sujui suunnitelmien mukaan, mutta Jalguban lahden maastossa vihollinen löi ensimmäisen hyökkäyksen takaisin. Seuraavana päivänä ajettiin vihollinen pakosalle. Jälleen oli suoritettu koukkaus vihollisen sivustaan, tällä kertaa syöksyveneillä Äänisjärveä pitkin. Osa joukoista eteni maalla iskien vihollisen oikeaan sivustaan.

Taisteluun osallistui vielä myöhemmin II/JR 50, mutta pataljoonan taistelutoiminta jäi vähäiseksi vihollisen alkaessa evakuoida joukkojaan kiireesti Äänisjärven itärannalle.

[redacted]

Keskiviikkona 8.10.41 oli koko JR 50:n hyökkäysvaihe päättynyt. Muutamaa päivää myöhemmin eli 12.10. rykmentistä osallistui edustusko komppania Petroskoin valtausparaatiin. [redacted] Tähän osastoon pääsivät [redacted] taisteluissa erityisesti kunnostautuneet miehet.

Myöhemmin JR 50 siirrettiin Petroskoista Syvärille, jossa se oli koko asemasotavaiheen ajan. Syvärillä rykmentti menetti täysin pohjoiskeskisuomalaisen luonteensa, sillä nuoremmat ikäluokat siirrettiin JR 50:stä JR 8:aan, josta taas vanhemmat miehet tulivat JR 50:een. Toki rykmenttiin jäi vielä lukuisasti keskisuomalaisia miehiä.

Vihollisen alettua suurhyökkäyksensä kesäkuussa 1944 siirrettiin JR 50 Kannakselle, jossa rykmentti osallistui mm. Talin - Ihantalan suurtaisteluun. Myös Lapin sotaan otti JR 50 osaa. □

ansiokkaasti

~~Hyvää kesää!~~

~~Kimmo Sorko~~

~~Kimmo Sorko~~ (131254-0310)
~~Syvälenkuja 3~~ as. 17
~~43100 Saarijärvi~~ (puh. 944-22950)

KIMMO SORKO

KT6.9

KATA 1

Keskisuomalainen JR 50 hyökkää

[redacted]

Reserviläisistä muodostettu Jalkaväkirykmentti 50 kuului "Kylmä-Kalle" Heiskasen mainetta saaneeseen 11.Divisioonaan. 91

Sen hyökkäysreitti [redacted] kulki Pohjos-Karjalasta Jänisjärven pohjoispuolitse Petroskoihin. 91

Monissa kovissa koetuksissa rykmentin komentaja ansaitsi kaksinkertaisen Mannerheim-ristin.

Toimitukselle:

Artikkeli perustuu JR 50:n sotapäiväkirjoihin ja taistelukertomuksiin, pataljoonien sotapäiväkirjoihin sekä taistelukertomuksiin, komppanioiden sotapäiväkirjoihin, 11.D:n taistelukertomuksiin sekä eräisiim muihin arkistolähteisiin. Kirjoitelmassa on seurattu keskisuomalaisen JR 50:n taivalta Jatkosodan hyökkäysvaiheessa aivan yleisesti ja pääpiirteittäin. Artikkeli on lyhennelmä allekirjoittaneen pro valmistumassa olevasta pro gradu- tutkielmasta Jyväskylän yliopistossa.

P.S. Jos tämä kelpaa lehteenne niin pyydän käyttämään kirjoituksen ohessa arkistossanne olevia aiheeseen liittyviä valokuvia. Jos tästä maksetaan palkkio, niin pyydän ettei siitä pidätettäisi veroa. Asia selviää oheen liittämästä verokirjastani. Pyydän palauttamaan verokirjan mahdollisimman pian. Kirjoitelmaa ei tarvitse palauttaa.

Jos haluatte käyttää karttoja artikkelin yhteydessä sopivimmat ovat:

1) VI AK:n sotatoimet 10.-13.7.1941. Lähde: Suomen sota, osa 2, kartta 1.
2) Tolvajärven, Suojärven ja Tsalkin valtaus 3.-24.8.1941. Lähde: Suomen sota, osa 2, kartta 3.
3) Läpimurto Sotjärvi-Säämäjärvi kannaksella 25.-31.8.1941. Lähde: Suomen sota, osa 2, s. 289.
4) 11.D:n taistelut Kutisman ja Prääsän suunnalla 3.-8.9. Lähde: Suomen sota, osa 2, s. 425.
5) 11.D:n eteneminen Puoliväliin (Polovina) 19.-24.9. Lähde: Suomen sota, osa 2, s. 509.
6) Petroskoin suurtaistelu 26.9.-1.10. Lähde: Suomen sota, osa 2, kartta 5.
7) VII AK:n eteneminen Suununjoelle 2.-19.10. Lähde: Suomen sota, osa 4, s. 111.

2230

Kesäkuu 1985

Sorko Kimmo
Sivulankuja 3 as 17
43100 Saarijärvi
Sotu 131254-0310, ei pid.

Js 18.6.41 - 8.10.41
JR 50
8½ liuskaa

Jalkaväkirykmentti 50:n taival jatkosodan hyökkäysvaiheessa

Valmis 92

AIKAKAUSLEHTI
KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

Toimitus: Töölönkatu 35 B 1 b, Helsinki 26